

Helsingin osallistuvan budjetoinnin toteutusperiaatteet

Osallistuva budjetointi toteuttaa kaupungin hallintosäännön mukaisia osallisuuden ja vuorovaikutuksen periaatteita, joita ovat kunnan jäsenten ja palveluiden käyttäjien osaamisen ja asiantuntemuksen hyödyntäminen kaupungin palveluiden kehittämisessä, omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien luominen.

Osallistuvan budjetoinnin tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia, edistää yhdenvertaisuutta sekä lisätä ymmärrystä kunnan toiminnasta. Osallistuva budjetointi avaa kanavan koko kaupunkiyhteisölle ideoida, ehdottaa ja äänestää investoinneista ja käyttötalousmenoista alueellisesti.

Osallistuvan budjetoinnin budjettiehdotusten tulee olla kaupungin arvojen ja strategian mukaisia sekä kaupungin toimivallan puitteissa toteutettavissa. Budjettiehdotusten tulee lisätä kaupunginosien toimivuutta, viihtyisyyttä, elinvoimaisuutta, turvallisuutta tai yhteisöllisyyttä paikalliset lähtökohdat ja voimavarat huomioiden.

Kaupunginvaltuuston perustaman (13.6.2018 § 9) osallisuusrahaston sääntöjen mukaan osallistuvan budjetoinnin määrärahaa voidaan käyttää sekä investointeihin että käyttötalousmenoihin. Osallistuvan budjetoinnin investointihankkeiden tulee kohdentua julkisen ympäristön parantamiseen. Määrärahalla voidaan tehdä myös investoinneiksi katsottavia julkisia irtaimen omaisuuden hankintoja sekä toteuttaa kertaluontoisia projekteja. Osallistuvan budjetoinnin käyttötalousmenoihin kohdentuvia hankkeita voivat olla esimerkiksi erilaiset tapahtumat tai määräaikaisen henkilöstön palkkaaminen.

Osallisuusrahastosta tuloutetaan vuosittain talousarvioissa määritelty summa kaupunginhallitukselle osallistuvan budjetoinnin toteutukseen. Koska osallistuvan budjetoinnin hankkeista päätetään vuosittain, osallistuvan budjetoinnin käyttömenoihin kohdentuvien budjettiehdotusten kautta ei ole mahdollista palkata vakituista henkilökuntaa. Budjettiehdotusten koordinaatio -ja toimeenpanovastuu on kaupungilla, mutta tuotannossa voidaan tehdä yhteistyötä niin yhteisöjen, yritysten kuin asukkaiden muodostamien vapaamuotoisten toimintaryhmien kanssa. Osallistuvan budjetoinnin toimeenpanon vaiheet ovat läpinäkyviä ja dialogisia.

Osallistuvan budjetoinnin toimeenpano:

1.) Osallistuvan budjetoinnin ehdotusten kerääminen ja yhteiskehittäminen

Osallistuvan budjetoinnin ehdotuksia voivat jättää yksityishenkilöt ja yhteisöt. Budjettiehdotukset jätetään julkiselle digitaaliselle osallistumispalvelulle omastadi.hel.fi. Osallistuvan budjetoinnin prosessi tapahtuu digitaalisessa palvelussa, jossa budjettiehdotuksia voidaan kommentoida, kannattaa ja äänestää. Kaupunginkanslia ja toimialat tukevat asukkaita ja yhteisöjä palvelun käytössä.

Kaupunki huolehtii osallistuvan budjetoinnin vuorovaikutteisesta valmistelusta ja monikanavaisesta viestinnästä ottaen huomioon eri väestöryhmät. Kaupunki ja kaupunkilaiset järjestävät asukastilaisuuksia ja kaupunki tukee asukkaita ja yhteisöjä ideoinnissa ja budjettiehdotusten laatimisessa. Tiedot tilaisuuksista ja prosessin etenemisestä löytyvät omastadi.hel.fi -palvelusta.

Ensimmäisessä vaiheessa asukkaat vievät budjettiehdotukset digitaaliselle alustalle. Budjettiehdotuksen kirjaaminen palveluun edellyttää rekisteröitymistä omastadi.hel.fi -palvelun käyttäjäksi. Jokaisella budjettiehdotuksella tulee olla nimetty henkilö, joka toimii yhteyshenkilönä valmistelun seuraavissa vaiheissa. Tämän jälkeen kaupunki koordinoi budjettiehdotuksia, on yhteydessä ehdotuksia jättäneisiin ja järjestää yhteiskehittämistilaisuuksia.

Yhteiskehittämisvaiheessa tarkennetaan budjettiehdotuksia ja tuodaan yhteen samankaltaisia ideoita sekä tarvittaessa kootaan budjettiehdotuksia yhteen isommiksi kokonaisuuksiksi.

2.) Budjettiehdotusten toteutusarviointi toimialoilla ja kaupunginkansliassa

Kaupunginkanslia vastaa kaupunkilaisten tekemien budjettiehdotusten ohjaamisesta toimialoille toteutusarviointiin.

Arviointivaiheessa toimialat laativat arvion budjettiehdotusten kustannuksista sekä toteutuskelpoisuudesta määrärahan, toimivalta- ja vastuukysymysten, säännösten ja lainsäädännön puitteissa. Arviointivaiheessa tarkastellaan myös investointihankkeista aiheutuvia kertautuvia kustannuksia kuten mahdollisia ylläpitokustannuksia. Toimialat vastaavat osallistuvan budjetoinnin määrärahoilla toteutettujen investointihankkeiden mahdollisista ylläpitokuluista jatkossa.

Äänestykseen etenevien budjettiehdotusten tulee olla vähintään 35 000 euron arvoisia. Riittävän suurilla budjettiehdotuksilla pyritään varmistamaan niiden vaikuttavuus ja kohdentamaan valmistelun resursseja suurempiin kokonaisuuksiin. Alle 35 000 euron ehdotukset katsotaan soveltuvan paremmin toimialojen normaalin budjetin tai esimerkiksi avustusmäärärahojen puitteissa toteutettaviksi.

Ideointivaiheessa jätettyjä budjettiehdotuksia voidaan yhdistellä yhteiskehittämisen- ja toteutusarviointivaiheessa luonteviksi kokonaisuuksiksi.

Tavoitteena on varmistaa budjettiehdotusten yhdenvertaiset toteutumisen mahdollisuudet ja lisätä niiden vaikuttavuutta.

Pormestari päättää yhteneväisin ja läpinäkyvin perustein äänestysvaiheeseen etenevät budjettiehdotukset yhteiskehittämävaiheeseen, valmistelemaan keskustelun ja toimialojen laatimien toteutusarviointien pohjalta. Lisäksi budjettiehdotuksia tarkastellaan suhteessa muihin kaupungin jo olemassa oleviin suunnitelmiin ja valmisteluun. Pormestarin päätöksessä perustellaan myös syyt äänestysvaiheeseen etenemättömille budjettiehdotuksille.

3.) Äänestysvaihe

Helsingiläisten äänestystulos ratkaisee kaupunginhallitukselle toteutettavaksi esitettävät budjettiehdotukset. Budjettiehdotuksista äänestetään sähköisellä alustalla. Kaupunginhallituksen päätöksen (13.11.2017 § 1047) mukaisesti äänioikeutettuja ovat kaikki äänestysvuoden aikana 12 vuotta täyttävät ja sitä vanhemmat henkilöt, jotka ovat kirjoilla Helsingissä.

Äänestäminen tapahtuu digitaalisessa palvelussa omastadi.hel.fi. Sähköinen alusta tuo osallistuvan budjetoinnin helposti kuntalaisten saataville. Hallinnon yhdenvertaisuus- periaatteen mukaan palveluja on tarjottava niin, että ne ovat yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla. Osallistuvan budjetoinnin toimeenpanossa huomioidaan ne kuntalaiset, joilla ei ole valmiuksia tai mahdollisuuksia käyttää sähköisiä palveluja. Kaupunki tukee sähköistä äänestämistä ja avustaa digitaalisen palvelun käytössä suurpiirikohtaisesti alueilla sijaitsevissa muutamissa kaupungin toimipisteissä.

Äänioikeuden varmistamiseksi äänestävän henkilön ikä ja kotipaikka pitää luotettavasti todentaa äänestystapahtuman yhteydessä. Todentaminen tapahtuu käyttämällä vahvaa sähköistä tunnistautumista tai henkilötodistuksen esittämällä. Vahvalla tunnistautumisella pyritään estämään palvelun väärinkäytökset. Tunnistettuja väärinkäytön mahdollisuuksia ovat muun muassa yksittäisen henkilön äänestäminen useamman kerran, mahdollisuudet manipuloida äänestystulosta verkossa toimivien äänestysbottien avulla sekä ulkopaikkakuntalaisten osallistuminen.

Vahva sähköinen tunnistautuminen tapahtuu esimerkiksi pankkitunnuksilla tai mobiilivarmenteella. Tunnistautumisessa voidaan käyttää myös edu.hel.fi – tunnuksia.

Osallistuvassa budjetoinnissa äänestää voi myös esittämällä kaupungin työntekijälle äänestyspisteessä henkilötodistuksen, jonka jälkeen työntekijä avaa äänestysmahdollisuuden tarkistettuaan kotipaikkakunnan. Alle 18 - vuotiaat voivat käyttää äänestyspisteessä henkilöllisyyden todentamiseen myös KELA- korttia.

Osallistuvan budjetin äänestysvaihe perustuu alueen määrärahan jakamiseen eri budjettiehdotuksille. Tämä malli on yleisimmin käytetty Euroopan suurissa kaupungeissa ja sitä on viime vuonna kokeiltu Helsingissä muun muassa RuutiBudjetissa.

Osallistuvan budjetoinnin äänestysvaihe toteutetaan siten, että äänestäjä jakaa alueen määrärahan budjettiehdotusten kesken haluamallaan tavalla. Määrärahan voi alittaa, mutta ei ylittää. Esimerkiksi jos alueella äänestettävä määräraha on 240 000 euroa, kaupunkilainen voi äänestää esimerkiksi yhtä 100 000 euron arvoista budjettiehdotusta ja kolmea 40 000 euron arvoista budjettiehdotusta. Tällöin hän on käyttänyt määrärahasta 220 000 euroa, mikä on käytännössä maksimi, koska 20 000 euron hanketta ei ole. Äänestäjä valitsee hankkeita virtuaaliseen ”ostoskoriin” ja näkee visuaalisena pylväänä rahan kulumisen.

Äänät lasketaan siten, että jokainen ”ostoskorivalinta” lasketaan yhdeksi ääneksi ja budjettiehdotukset laitetaan tämän perusteella suosituimmuusjärjestykseen. Määrärahaa allokoidaan äänestyksen suosituimmalle budjettiehdotukselle ensin, toiseksi suosituimmalle seuraavaksi jne. Jos kolmas hanke ei enää mahdu jäljellä olevan määrärahan piiriin, listalla liikutaan alaspäin, kunnes löytyy budjettiehdotus, joka vielä mahtuu jäljellä olevaan määrärahaan.

Tämä toimintamalli kannustaa äänestäjää vertailemaan eri vaihtoehtoja taloudellisuuden näkökulmasta, eli valitsemaan hintalaatusuhteeltaan hyviä hankkeita. Myös pienet, kustannustehokkaat hankkeet saavat mahdollisuuden menestyä äänestyksessä. Lisäksi mallilla ajatellaan olevan pedagoginen vaikutus, kun kaupunkilaiset vertailevat hankkeiden kustannuksia. Jokainen henkilö voi äänestää yhdessä vapaavalintaisessa suurpiirissä ko. alueen hankkeita. Lisäksi kaikki voivat äänestää kaupunginlaajuisista budjettiehdotuksista.

4.) Pormestari vahvistaa asukkaiden äänestystuloksen ja toimeenpanon

Äänestystuloksen vahvistamisen jälkeen kaupunki ja sen toimialat vastaavat budjettiehdotusten toteuttamisesta. Toteutusvaiheessa olennaista on avoin kuntalaisviestintä. Toteutusvaiheessa tulee arvioida myös budjettiehdotuksen tekijöiden ja muiden kuntalaisten mahdollisuudet osallistua toteutukseen.

Osallistuvan budjetoinnin toimeenpanon kehittäminen on jatkuva prosessi, jota tehdään yhdessä kaupunkilaisten kanssa. Kehittämisen kohteena on kaupungin ja kaupunkilaisten yhteistyö ja dialogi budjettiehdotusten kehittämisessä ja toimeenpanossa sekä niistä tiedottamisessa.

Toimeenpanon yksityiskohtien jatkovalmistelussa kiinnitetään erityisesti huomioita eri väestöryhmien yhdenvertaisen osallistumisen mahdollistaviin toimintatapoihin ja tukeen. Digitaalisen palvelun kehittämisessä keskitytään erityisesti esteettömyyteen ja käytettävyyteen, toimivan äänestystavan ja tunnistautumisen kehittämiseen ja tietosuojaan liittyviin kysymyksiin.

Esimerkkilaskelma osallistuvan budjetoinnin määrärahan jakautumisesta alueittain 2019:

Vuosittain talousarvioissa määritellystä osallisuusrahastosta osallistuvaan budjettiin tuloutettavasta määrärahasta kohdennetaan 80 % suurpiirikohtaisesti niiden väestömäärään pohjautuen. Määrärahasta 20 % kohdennetaan kaupunkiyhteisiin hankkeisiin. Näitä ovat ehdotukset, jotka kohdentuvat kahden tai useamman suurpiiriin alueelle. Helsinkiläiset voivat äänestää vapaavalintaisen suurpiirialueensa budjettiehdotusten lisäksi myös kaupunkiyhteisistä budjettiehdotuksista.

Laskentaesimerkki 4,4 miljoonan euron jakautumisesta edellä mainitun periaatteen mukaan suurpiireittäin seuraavasti:

Helsingin väestömäärän 635 181* mukaan 3 520 000€ (80 %) suurpiireihin ja 880 000€ (20 %) kaupunkiyhteisiin hankkeisiin.

- Itäinen (ml. Östersundom) 624 441€, asukkaita 112 715,
- Kaakkoinen 279 637€, asukkaita 50 476
- Koillinen 548 133€, asukkaita 98 941
- Pohjoinen 236 934€, asukkaita 42 768
- Läntinen 600 081€, asukkaita 108 318
- Keskinen 509 430€, asukkaita 91955
- Eteläinen 624 219€, asukkaita 112 675

•
*Helsingin tilastollinen vuosikirja 2017. Suurpiireihin kuulumatonta väestöä on 17 333 asukasta kategoriassa muut.

Edellä kuvatun jaon mukaan esimerkiksi itähelsinkiläinen äänestäjä liro Itäinen voi äänestää 880 000 euron kaupunkiyhteisistä ja itäisen suurpiirin 624 441 euron budjettiehdotuksista. liro Itäinen voi myös halutessaan vaihtaa suurpiirikohtaisen äänestysalueensa esimerkiksi pohjoisen suurpiirin budjettiehdotuksiin. Tällöin hän voi antaa äänensä 880 000 euron osalta kaupunkiyhteisille ja 236 934 euron osalta pohjoisen suurpiirin budjettiehdotuksille.